

Aşk-ı Memnu Almancaya Çevrildi

Nuran Tezcan

Almanya'nın yetiştirdiği en önemli sanayicilerden biri olan Robert Bosch (1861-1942) adına, temelini onun attığı firma tarafından 1964'te kurulmuş olan Robert Bosch Vakfı, 2003 yılında "Türkiye Kitaplığı" (Türkische Bibliothek) adı altında Türk edebiyatının önde gelen eserlerini Almancaya çevirme projesi başlattı. Endüstriyel etkinliklerinin yanı sıra toplumsal sorunlara çözüm bulmaya duyarlı bir kuruluş olan Robert Bosch Vakfı'nın "Türk-Alman kültürel, siyasi ve bilimsel diyalogunu derinleştirmek" amacıyla başlattığı bu projeyi Freiburg Üniversitesi'nin modern Türk edebiyatını yakından tanıyan (emekli) öğretim üyesi Prof. Erika Glaser ile aynı üniversitede Türkoloji bölümünde görev yapan Prof. Jens Peter Laut yönetmektedirler.

Her iki zamanın denetiminde "Alman okurların çağdaş Türkiye'nin düşünce yapısını daha iyi kavramalarına yardımcı olmak" amacıyla, 1900'den günümüze Türk edebiyatının değişen dönemlerini temsil eden ve daha önce çevirisi yapılmamış 20 eser seçilmiş; modern Türk edebiyatının Osmanlı âdet, töre ve geleneklerinden kopuşu ile Anadolu kültürü ve Batılı düşünce arasındaki yaratıcı gerilimin tarihsel dönüşümü sistematik bir bağlamda yansıtılmak istenmiştir. 2005'te (Unionsverlag, Zürich) yayımlanmaya başlayan çevirilerin sayısı 2007'de dokuza ulaşmıştır.*

Projenin zaman sıralamasındaki ilk eser olan Halit Ziya Uşaklıgil'in *Aşk-ı Memnu* romanı, Wolfgang Riemann tarafından çevrilerek *Verbotene Lieben* (Yasak Aşklar) adıyla geçtiğimiz aylarda yayımlandı. Bu kitap, eserin bir yabancı dile yapılmış ilk çevirisidir. 457 sayfalık çevirinin sonunda çevirmenin kaleme aldığı bir "Son söz" bölümü bulunmaktadır. Burada, Uşaklıgil'in hayatı, Fransız edebiyatıyla olan yakın ilgisinin vurgulandığı yazar kişiliği, *Aşk-ı Memnu*'nun Türk edebiyatındaki –özellikle romantizmden realizme geçişteki– yeri, roman kahramanlarının iç dünyalarının ayrıntılı betimlemeleri, Bihter ya da Nihal karakterleri merkezli kurgusu irdelenir. Bu bölümü, çevrilmeden bırakılmış kimi Türkçe sözcükleri, romanda geçen yer adlarını, yani İstanbul'un semt adlarını açıklayan, bunlar üzerine kısa bilgiler veren bir dizin izler.

Wolfgang Riemann, 1960'lı yıllarda Frankfurt Üniversitesi'nde Türkoloji ve İslami Bilimler ile İstanbul Edebiyat Fakültesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı okumuş; Türk edebiyatını hem meslekten, hem de Türkiye'nin içinden tanımıştır. Türk edebiyatından Almancaya yaptığı çok sayıda çeviriyle tanınan Riemann'ın ayrıca *Das Deutschlandbild in der Modernen Türkischen Literatur* (Çağdaş Türk Edebiyatında Almanya'nın Yansıtılışı, Wiesbaden 1983) başlıklı bir incelemesiyle, Almanya'da yaşayan Türk yazarlar ve onların yayınları üzerine *Über das Leben in Bitterland* (Acıvatandaki Hayat Üzerine, Wiesbaden 1990) başlıklı bir bibliyografya çalışması da bulunmaktadır. Burada birçok yayın için notlar, açıklamalar ve özetler de verilmiştir.

* Bu eserler için ve "Türkiye Kitaplığı" hakkında daha fazla bilgi için bkz. <www.tuerkische-bibliothek.de>

Verbotene Lieben, kapak yazısında Alman okuyucusuna şu sözlerle tanıtılır:

"Gizli ihtiras ve tehlikeli aşk oyunu: Zengin dul Adnan Bey'in güzel Bihter'in elini tuttuğu zaman onun için nihayet şık elbiseler, kıymetli mücevherler ve Boğaz'da bir konak hayalleri gerçekleşmeye başlamıştır. Ancak hayal kırıklığına uğrayıp emelleri yıkılmaya yüz tutan genç kadın, onu maceradan maceraya sürükleyen uğursuz bir ilişkiye girer. Fakat bu yasak aşk, uzun zaman gizli kalmayacaktır. Modern Türk edebiyatı bir başyapıt olan bu romanla başlar: Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde İstanbul'un yüksek tabakasının ahlâk anlayışının bir romanıdır".

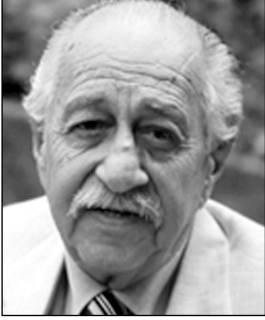
Kuşkusuz geleneksel yaşam biçimi ve ahlâk ölçüleriyle, bireysel açmazların yumağında yaşanan yasak aşk ya da aşkların romanı olan *Aşk-ı Memnu* aynı zamanda Doğu'dan Batı'ya evrilen İstanbul toplumunun konak hayatından da zengin bir kesit sunar. Yalnız toplumun değil, edebiyatın da Doğu'dan Batı'ya yöneliminde, belki de toplumdaki daha önce bu hedefe ulaşan bir romandır. Yani 19. yüzyılın ortalarında Osmanlı edebiyatının kalıp bir kurguyla olağanüstüliklere ve tesadüflere dayanan geleneksel klişe aşk mesnevilerinin manzum dilinden, batılı gerçekçilik anlayışıyla bireylerin aşklarını, onların içsel dünyalarının çözümlemeleriyle, toplumsal arka planda anlatmaya yönelik modern romanın düzyazı diline, Batılı örneklerinin kurgu ve anlatım mükemmelliğine yarım yüzyıl gibi kısa bir süreçte ulaşan ilk Türk romanıdır. Ancak Osmanlı edebiyatını tanımayan Alman okuyucusunun bunun nasıl bir basamak taşı olduğunu ve yazarın neyi başarmış olduğunu anlaması elbette güçtür. Böyle olmakla birlikte bu çeviri, Almanya'da Türk edebiyatını kronolojik ve sistematik gelişimi içinde tanımak ve tanıtmak isteyenler açısından büyük bir eksiği kapatmıştır.

Riemann, "Son söz"de eserin dilini bir çevirmen gözüyle "Uzun kelimeler dizisinden oluşan girişik cümle yapısı, çok sayıda zincirleme tamlamalar, çok zengin dil kullanımlarına yerleştirilebilen titizlikle seçilmiş sıfatlar, onun günlük dilden çok farklı olan anlatım tarzı için karakteristik özelliklerdir" sözleriyle değerlendirir. Kendi döneminin ağır dili, bağlaçlı, tamlamalı, uzun, hatta kimi zaman bozuk, kendine özgü cümle yapısı, ayrıntılı ve psikolojik betimlemeleriyle Türk edebiyatının bu her yönden iddialı eserini Almancaya çevirmek, Alman okuyucusunun bu dünyayı anlama ilgisini canlı tutacak bir dil akıcılığıyla yansıtmak, en az eserin yazarı kadar çevirmeni için de iddialı bir çalışmayı gerektirmiştir. Nitekim geçen Kasım ayında Almanya'nın Erlangen şehrinde Halk Yüksekokulu (Volkshochschule), Kent Kütüphanesi (Stadtbibliothek) ve Türk-Alman Dayanışma Derneği'nin (Türkisch-Deutschen Solidaritätsverein) girişimiyle çevirinin tanıtımı çerçevesinde yapılan Türkçe ve Almanca okuma gecesinde dinleyenlerin ilgisi bu iddianın başarıyla gerçekleşmiş olduğunu göstermiştir.

Aşk-ı Memnu ya da *Verbotene Lieben* bu çeviriyle yalnız Alman okuyucusuyla değil, aynı zamanda Almanya'da büyümüş olan, Türk edebiyatını ana dilinden okuyamayan Türk okuyucusuyla da buluşmuş oldu.

Sedat Simavi Edebiyat Ödülü

Bu yıl otuz birincisi düzenlenen “Sedat Simavi Ödülleri” 12 Aralık 2007 günü İstanbul’da, Sabancı Center, Hacı Ömer Sabancı Konferans Salonu’nda düzenlenen törende sahiplerini buldu. 2008 yılı “Sedat Simavi Edebiyat Ödülü”, *Kaç Kişiyiz Kendimizde* adlı şiir kitabıyla Ahmet Oktay’a verildi. Ahmet Oktay’ın bu ödül için adaylığını,

Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü’nün yönetim kurulu oy birliğiyle aldığı bir kararla önermişti. 2005 yılında da aynı yönetim kurulu, Latife Tekin’i “Sedat Simavi Edebiyat Ödülü”ne aday göstermiş ve Latife Tekin, *Unutma Bahçesi* adlı romanıyla ödülü kazanmıştı.

Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü ve Merkezi’nin öğretim üyeleri ve öğrencileri şair Ahmet Oktay’ın başarısını kutlamaktadır.

Yayımlar.. Yankılar...

Bölümümüz doktora programından “Edebiyat Sosyolojisi Açısından Türk Öykücülüğü: 1990-2005” başlıklı teziyle geçtiğimiz yaz mezun olan Leyla Burcu Dünder, yaptığı yayınlarla yankı uyandıran öğrencilerimizden sadece biri.

Dünder’in, Ekim 2006’da *Varlık*’ta, “*Teneke*”nin Uğradığı Metamorfoz ve Editörlük Kurumu” başlıklı bir makalesi yayımlanmıştı. Yaşar Kemal’in *Teneke* adlı yapıtının 1955’teki ilk baskısından 2004’te Yapı Kredi Yayınları tarafından yapılan son baskısına kadar geçirdiği dönüşümü inceleyen Dünder, yayınevlerinin metni çarpıcı ölçüde değişime uğrattıklarını ve dahası bu müdahalelerden yazarın haberi olmadığını ortaya koymuştu. Bu örnekten hareketle yayıncılık ve editörlük kurumunu sorgulayan Dünder’in makalesi çok ses getirmişti. Kitap Çevirmenleri Meslek Birliği’nden (ÇEVBİR) Işık Ergüden, bu makaleden yola çıkarak “Edebiyat Metninin Aşkı Okuma Hakkı: Yayıncılık ve Editörlük Üzerine Düşünceler” başlıklı bir yazı kaleme almıştı.

Eylül 2007’de, Fabio Vacchi tarafından operaya uyarlanan *Teneke*’nin Milano’daki Teatro Alla Scala’da sahnelenmesi, Dünder’in makalesini yeniden gündeme getirdi. Sefa Kaplan, *Hürriyet*’te yer alan 26 Eylül 2007 tarihli yazısında Dünder’in araştırmasına gönderme yapıp, İtalya’da sahnelenen *Teneke*’nin çevirisinde hangi metnin esas alındığını sorarak Türkiye’deki yayıncılık faaliyetinin profesyonelliğini sorguladı. Konunun gazete sayfalarına taşınmasını, televizyon ekranlarında ele alınması izledi: NTV’de Yekta Kopan’ın sunduğu “Gece Gündüz” adlı kültür-sanat programında yine *Teneke* tartışıldı. Ardından *Çeviribilim*’de “Dil İçi Çeviriler ya da Editöryel Çeviriler” başlığı altında atıfta bulunulan Dünder’in çalışması, son olarak, bir internet ansiklopedisi olan Wikipedia’daki “Teneke” maddesinde yer aldı.

Yaşayan Âşık Sanatı Sempozyumu Yeliz Özay

Gazi Üniversitesi Türk Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi, âşık sanatı alanındaki akademik çalışmaları güçlendirmek ve âşık sanatının yaşayan temsilcileri ile bilim insanlarını buluşturarak konunun daha güncel biçimde ele alınmasını sağlamak amacıyla Kültür ve Turizm

Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, UNESCO Türkiye Millî Komisyonu’nun ve Mamak Belediyesi’nin katkılarıyla, Gazi Üniversitesi’nde 29-30 Kasım 2007 tarihlerinde “Somut Olmayan Kültürel Miras: Yaşayan Âşık Sanatı Sempozyumu”nu düzenledi.

Sempozyum, 29 Kasım Perşembe sabahı açılış töreni ile başladı. Açılış konuşmalarında Gazi Üniversitesi THBMR Müdürü Prof. Dr. Öcal Oğuz, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Prof. Dr. Mustafa İsen, UNESCO Millî Komisyonu Başkanı Prof. Dr. Arslan Aydınuraz, Gazi Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Kadri Yamaç sanatsal kültür unsurlarına yaklaşımı ve âşık sanatını değerlendirdikleri görüşlerini dile getirdiler. Açılış konuşmalarının ardından Âşık Şeref Taşlıova, Âşık Ali Rıza Ezgi, Âşık Kemterî ve Âşık Müslüm Eskerî’nin gösterileri ilgiyle izlendi. Prof. Talat S. Halman’ın başkanlığını yaptığı Karacaoğlan adlı açılış oturumunda Prof. Dr. Umay Günay “Türk Kültürünün İletişim, Bilgi ve Kültürel Şifre Taşıyıcısı Olarak Âşık Edebiyatı” başlıklı bildirisini, Prof. Dr. Muharrem Kasımlı ise “Güney Azerbaycan’da Âşık Muhitlerinin Çağdaş Durumu” başlıklı bildirisini sundu.

Başkanlığını Prof. Dr. Muharrem Kasımlı’nın yaptığı Pir Sultan Abdal adı verilen öğleden sonraki oturumda ise günümüz âşıklarının biyografilerine ve sanatlarına yönelik bildirimler sunuldu. Dadaloğlu adlı günün son oturumuna ise Prof. Dr. Saim Sakaoğlu başkan olarak katıldı. Prof. Dr. Metin Ekici, “Âşıklık Geleneğinin Güncel Sorunları” başlıklı bildirisini ile âşık sanatının uygulayıcılarının sorunlarına değindi ve bu sanatın günümüzde zayıflamasının nedenlerini tartıştı. Oturumdaki diğer bildiriler de, âşıklık sanatının kente taşınmasının geleneğin aktarımına olan etkisini tartışmaya açtı.

Etkinliğin ikinci günü Prof. Dr. Şerif Aktaş başkanlığında, “Âşık Göyçeli Elesker Oturumu” ile başladı. Doç. Dr. Nebi Özdemir, medyanın âşıklık geleneğine etkisi ve geleneğin medya aracılığıyla yeniden canlandırılmasına ilişkin görüşlerini “Medya ve Âşıklık Geleneği” başlıklı bildirisini sundu. Doç. Dr. Dilaver Düzgün ise âşık kahvehanelerinin işlevlerinin değişmesinin âşıklık geleneğine etkilerini yorumladı. Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun’un başkanlığını yaptığı “Âşık Şenlik Oturumu”nda Âşık Sümmani, Âşık Feymani, Âşık Celali ve Âşık Hamdi’nin geleneği aktarıcı özelliklerini ve sanatlarının işlevlerini irdeleyen bildirimler yer aldı. “Âşık Veysel Oturumu”nda, Prof. Dr. Metin Ekici’nin başkanlığında Alevilik, müzik ve âşıklık geleneğinin ilişkisini değerlendiren bildirimler sunuldu. Prof. Dr. Abdurrahman Güzel’in başkanlığını yaptığı “Âşık Mikail Azaplı Oturumu”nda ise Türk dünyasında âşıklık geleneğinin bugünkü durumunu tartışan bildirimler yer aldı. Son olarak Prof. Dr. Öcal Oğuz, UNESCO’da “Yaşayan İnsan Hazine Programı”na dair değerlendirmelerini ve bu programın âşık sanatı temsilcileri bağlamında nasıl uygulanabileceğine yönelik önerilerini sundu. Sempozyumun son oturumu olan “Âşık Mahzuni Şerif-Âşık Murat Çobanoğlu Oturumu”na Prof. Dr. Saim Sakaoğlu başkanlık yaptı. Oturumda, Prof. Dr. Şeyma Güngör, Prof. Dr. Erman Artun ve Prof. Dr. Esmâ Şimşek etkinliği değerlendirdi.

oyeliz@bilkent.edu.tr>

Dil ve Edebiyat Üzerine Bir Seçki

Ayşegül Utku Günaydın

Bilkent Üniversitesi Türkçe Birimi, yüksek öğrenim dönemi boyunca her gence ana dilinin yapı ve işleyiş özelliklerini kavrayabilmek, yazılı ve sözlü anlatım aracı olarak Türkçeyi doğru ve güzel kullanabilmeye yeteneğini kazandırabilmek amacıyla dersler veriyor. Birim aynı zamanda Türk ve dünya edebiyatından seçilen yapıtların okunmasıyla öğrencilerin eleştirel, araştırmacı ve yaratıcı düşüncelerini geliştirerek ana dil bilincine sahip gençler yetiştirmeyi hedefliyor. Bu amaçla oluşturulmuş kadroda yazın alanında da değerli yapıtlar sunan öğretim görevlileri yer almaktadır. Bu sayımızda Bilkent Üniversitesi Türkçe Birimi'nde çalışan öğretim görevlilerinin yeni yayınlarını ele alacağız. Bu yayınların ortak noktasını Türkçe, dil sorunları ve edebiyat oluşturmaktadır.

Söz edeceğimiz yayınlardan ilki İsmail Aşıkoğlu'na ait bir kitap. Yazar, İmece Yayıncılık'tan çıkan *Aşık Şenlik* başlıklı kitabında halk yazını geleneğinden başlayarak ozanın yaşam öyküsünü, şiirlerini oluşturan öğeleri örneklerle göstermiş. Kitabında halk yazını terimlerini ele alan Aşıkoğlu, yazıtın içinde geçen terimleri tanımlayarak okur açısından bir ön bilgi vermeyi amaçlamış. Kitapta ayrıca *Aşık Şenlik*'in biyografisi ve şiirleri üzerinde durulurken, onun hakkında çalışmalar yapmış araştırmacıların yayınlarına da yer verilmiş ve konu hakkında daha fazla bilgi edinmek isteyenler için küçük bir kaynakça oluşturulmuş. Yazar, son olarak aşıklık geleneği üzerinde durarak kitabının bu bölümünü geleneğin yaratıcılarına ve sürdürücülerine ayırmış.

Aşıkoğlu, aynı yayınevinden çıkan *Anlatım Sözlüğü* adlı kitabında Türk dili ve edebiyatına ilişkin seçtiği terimlerin tanımları ve açıklamaları üzerinde durmuş. Kitabın ikinci bölümünde Türk ve dünya edebiyatçıları arasından seçilen isimlerin yaşam öykülerini ve yapıtlarını içeren bir kısım bulunuyor. Kitapta divan ve halk şairlerinden günümüz şairlerine, bunun yanı sıra dünya yazınından bazı yazarların kısa biyografilerine yer verilmiş.

Türkçemsin ise, Vedat Yazıcı'nın Türkçe üzerine yazılarının toplandığı bir kitap. Türkçenin yaşadığı sorunlar üzerinde duran Yazıcı, yazın alanından verdiği örneklerle dildeki çözümlere işaret ederken, bir toplumun ulusal kimliğinin dil bilinciyle inşa edildiğini vurguluyor. Bunu yaparken çeşitli yazarların, dilin sorunlarına ilişkin olarak getirdikleri eleştiriler üzerinde duruyor ve bir yandan da kitle iletişim araçlarında yapılan dil yanlışlarını örneklerle gösteriyor. Bunun yanı sıra kitapta yazarın edebiyat çevresine ilişkin anılarını da bulmak mümkün. İki bölüme ayrılan kitabın ikinci kısmı, dil üzerine Yazıcıoğlu'nun kaleme aldığı yazılardan oluşuyor. Bu bölümde yüksek öğretim öğrencilerinin dil yanlışlarından, çocuk edebiyatı ile bu alandaki sorunlara ve eksikliklere ilişkin konulara da değiniliyor.

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ni bitirdikten sonra Köy Enstitüleri, İlköğretmen okulları ve Ankara Eğitim Enstitüsünde öğretmenlik yaparak dil konusunda yıllardır bilinçlendirme mücadelesi veren şair Mehmet Aydın'ın Ürün Yayınları'ndan çıkan *Dil, Eğitim ve Şiir Durakları* adlı kitabı, "Türkçenin Gücü ve Dil Bağımsızlığı" ile "Eğitim ve Şiir Durakları" başlıklarıyla iki bölüme ayrılmış. "Ana Töz" ile

başlayan ilk bölümde dilin tarihselliği, Türk Dil Kurumu'nun yayımladığı yazım kılavuzunun sorunları, dil kirlenmesi ve Türk dili ve edebiyatının öğretimine ilişkin eksiklikler konularında kaleme alınmış yazılar dikkat çekiyor. İkinci bölüm olan "Eğitim ve Şiir Durakları"nda, Aydın'ın çağdaş Türk şiiri ve Türk eleştiri geleneğine ilişkin iki yazısı ile yazar üzerine kaleme alınmış metinler ve söyleşiler yer alıyor.

Mustafa Emre'nin Ebru Kültür Sanat Yayınları'ndan çıkan *Bir Mavi Aydınlık* adlı kitabında Mehmet Aydın'ın bir eğitimci, şair ve yazar olarak yaşamı, sanatı ve yapıtları ele alınmış. Kitap, Aydın'ın kendi dilinden anlattığı yaşam öyküsüyle başlıyor. Ardından yazarın edebiyat ve sanat çevresindeki anıları keyifle okunabilir. Bunlar arasında Aydın'ın Paris'te Abidin Dino aracılığıyla Nâzım Hikmet'le tanışmaları ve edebiyat üzerine yaptıkları sohbet ve Ruhi Su ile ilgili bir anısı dikkat çekiyor. Yazarın kendi dilinden aktardığı anıların yanı sıra başka yazarların onun hakkında yazdıkları anılar keyifle okunabilecek nitelikte. Kitabın ikinci kısmında Aydın'ın seçilmiş şiirleri ve yazılarından seçmeler var. Bunlar arasında Nâzım Hikmet'in şairliği ve Hasan Âli Yücel'in edebiyat anlayışı üzerine yazdığı yazılar öne çıkıyor. Kitabın son bölümünde Mehmet Aydın hakkında kaleme alınan yazılardan bir seçki oluşturulmuş.

Söz edeceğimiz yayınlardan bir diğeri de Mehmet Aydın'ın Gündüz Kitabevi Yayınları'ndan çıkan *Şiirde Yaşamak* adlı kitabı. "Şiir Nazlı Sığınağım Benim", "Zamanın Ötesi" ve "Sesim Sesinize Değer" başlıkları altında Aydın'ın toplam 56 şiirine yer verilmiş. Kitabın sonunda M. Kademoğlu'nun şairle, onun şiir anlayışı üzerine yaptığı bir söyleşi bulunuyor. Bu yazıda Aydın, şiire yaklaşımını şöyle anlatıyor: "Her telden çalan dize şiirine yer vermeyişimle aşırı bir imge boğuntusuna düşmekten kaçınmam, nedense hep yanlış yorumlanmaktadır. Aslında dilin biçim, işlevsellik ve ses yapılarına gereğince özen gösteriyorum. Ayrıca dikkatli bir çağdaş şiirin öğeleri olan bu ayrıntıları benim şiirlerimde savsamadığıma yakın tanık olacaklardır" (74). Bu ifadesiyle Aydın, sözcüklere yeni değerler verme, dış ölçüleri göz ardı etme, uzak ve yakın çağrışımlardan yararlanma, hem ses hem de söyleyiş değerini öne çıkarma gibi noktalara şiirlerinde dikkat ettiğini vurguluyor.

Şiir, deneme ve eleştiri yazılarıyla yazın dünyasında tanınan, daha önce *İz ve Rüya* (1995), *Kırlangıcım Paranoya* (2000) ve *Yeryüzünü Gezen Atlı* (2004) şiir kitapları bulunan Mahmut Temizyürek'in yeni kitabı *Boşluktan Doğan* ise Kanat Yayınları'ndan çıktı. Ahmet Cemal çevirisiyle Elias Canetti'nin manifesto niteliğindeki "Yazarın Uğraşı" adlı ön sözünün yer aldığı *Göçebe Buluşması*'nın (1996) ardından yazar, bu kitapta şiir üzerine düşüncelerini içeren yazılarından bir seçkiyi okurla paylaşıyor. *Boşluktan Doğan*'da toplam yirmi denemeye yer verilmiş. Bunlar arasında Melih Cevdet Anday, Nâzım Hikmet, Behçet Necatigil, Can Yücel gibi birçok şairin şiirleri üzerine kaleme alınmış yazılar yer alıyor.

Gülün Ustası İngilizcede Can Bahadır Yüce

Hilmi Yavuz'un Walter G. Andrews tarafından İngilizceye çevrilen seçme şiirleri, *Seasons of the Word* adıyla Syracuse University Press tarafından yayımlandı. Kitap, Yavuz'un ilk şiir kitabı *Bakış Kuşu*'ndan *Akşam Şiirleri*'ne kadar yer alan seksen altı şiirin çevirisini içeriyor. Barry Tharaud da kitap için bir "Son söz" kaleme almış.

Walter G. Andrews, Hilmi Yavuz şiirinin Türk şiir geleneğinden süzülüp gelen sesini İngilizceye aktarmak gibi zor bir işin üstesinden başarıyla geliyor. Bu geleneği çok iyi bilen Andrews, kitabın "Ön söz"ünde Hilmi Yavuz şiiri ile klasik Türk şiiri arasındaki ilişkiye dikkat çekiyor. "Ön söz"de yer alan "Hilmi Yavuz is a translator's nightmare" ("Hilmi Yavuz bir çevirmenin kâbusudur") cümlesi ve Andrews'un Hilmi Yavuz şiirini "zor bir şiir" olarak tanımlaması, bu çevirinin ne denli güçlükle gerçekleştiğinin göstergesi sayılabilir.

Örneğin, Yavuz'un şiirindeki "hüzün" ya da "gül" sözcükleri Türkçedeki altı yüz yıllık birikimi ve çağrışım zenginliğini taşır. Bunun farkında olan Andrews, şiirlerin sesini aktarmaya mümkün olduğunca gayret etmiş. Yavuz'un, "ey, birazdan bir yazdan geçer olan, ey" dizesinin, "oh, you who a while ago passed a summer so, oh" (87) biçimindeki çevirisi buna çok iyi bir örnektir.

Andrews'un çevirisini başarılı kılan bir başka özellik, genellikle şiirlerin uyak yapısının bozulmaması olması. *Seasons of the Word*'de

Yavuz'un en çok *Doğu Şiirleri* kitabındaki şiirlerinin çevrilmiş olduğu da dikkati çekiyor. Andrews'un klasik şiire ait unsurların sıkça kullanıldığı bu kitaptan on beş şiiri başarıyla çevirmiş olması, onun, Türkçe ve klasik şiirimiz konusundaki yetkinliğini ortaya koyuyor. Her çeviri mutlaka özneliktir taşır. Walter G. Andrews'un da çevirdiği şiirlerde bazı tasarrufları var. Örneğin, Yavuz'un "dağ, allahuekber dağlarıdır / sevda, nâzımınki" dizeleri, "the mountain, is the Allahu'ekber range / passion is the poet's" (37) biçiminde çevrilmiş. Andrews, Türkçe konuşan birinin aklına ilk olarak Nâzım Hikmet'i getiren "nâzım" sözcüğünü, ana dili İngilizce olan okur için "poet" şeklinde çevirmeyi tercih etmiş. Bir başka örnek: "kalbimdir, / üretir" dizeleri "it's my heart / it's productive" olarak değil de, "it must be my heart, / it's productive" (44) biçiminde İngilizceye aktarılmış.

Hilmi Yavuz şiiri, bir sözcüğü farklı bağlamlarda kuşatan, aynı sözcüğe her şiirde değişik anlamlar vererek derinleşen bir şiirdir. *Seasons of the Word* (Sözcüğün Mevsimleri) adının verildiği bu çeviri şiirler seçkisinin bağlama uygun olarak Hilmi Yavuz şiirini açıklayıcı bir nitelik taşıdığı söylenebilir. Kitabın sonunda yer alan "Notlar" bölümü de Türkçe bilmeyenlerin Yavuz'un şiirindeki ilk bakışta görülmeyen birtakım özellikleri fark etmeleri açısından yararlı olacaktır.

"Doğunun Kadınları", "Hayal Hanım", "Yaz! Sevgilim!", "Akşam ve Sen ve Ben" gibi seçkin şiirlerle Türkçenin o zarif ve vakur sesini İngilizceye yetkinlikle taşıyan Walter G. Andrews'a teşekkür borçluyuz. *Seasons of the Word* adlı kitabı, şairlerimizin şiirlerinin iyi çevirilerle dünya dillerinde dolaşıma girmesinin güçlü bir adımı saymalıyız.

Hilmi Yavuz. *Seasons of the Word*. Trans. Walter G. Andrews. New York: Syracuse University Press, 2007.

<canbahadir@yahoo.com>

Oğuz Atay Sempozyumu Hilal Aydın

Oğuz Atay için ölümünün 30. yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü ile Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Merkezi'nin ortaklaşa hazırladıkları ve İletişim Yayınları'nın da destek verdiği bir sempozyum düzenlendi. "Türk Edebiyatının Oyun / Bozunu: Oğuz Atay" başlığını taşıyan ve 13-14 Aralık 2007 tarihlerinde gerçekleştirilen sempozyum çok sayıda yazar, eleştirmen ve akademisyenin yanı sıra, Atay'ın arkadaşlarını da ağırlayarak izleyenlere yazarı daha yakından tanıma ve yapıtlarını farklı açılardan değerlendirme olanağı sundu. Ayrıca büyük özveriyle hazırlanan sempozyumda sunulan bildirilerin İletişim Yayınları tarafından bir armağan kitapta toplanacak olmasının, konuşmacıların emeklerinin katıcılığını sağlaması bakımından son derece önemli olduğunu belirtmek gerek.

"Sonunda Bana Bunu da Yaptınız" başlığı altında bir performans

gösterisi ve "Hayat Bir Oyundur" adlı belgesel ile başlayan sempozyumun açılış konuşmaları, Bilkent Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Dekanı, aynı zamanda Türk Edebiyatı Bölümü Başkanı Prof. Dr. Talat S. Halman; Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Rektörü Prof. Rahmi Aksungur ve aynı üniversitenin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim görevlisi Doç. Dr. Handan İnci tarafından yapıldı. Sempozyumda sunulan bildiriler ve konuşmacılar ise sırasıyla şöyle: **I. Oturum:** Prof. Dr. Abdullah

Uçman (Yönetici); Konuşmacılar: Oğuz Demiralp, "Oğuz Atay'a Mektup"; Sevda Şener, "Oğuz Atay'da Oyun ve Gerçek İkilemi". **II. Oturum:** Yrd. Doç. Dr. Laurent Mignon (Yönetici); Konuşmacılar: Füsün Akatlı, "Öykücü Oğuz Atay"; Emre Ayvaz, " 'Ne Evet Ne Hayır': Başkasının Derti ve Dili"; Nursel Duruel, "Tahta At". Öğle arası: "Oyunlarla Yaşayanlar" (Film gösterimi). **III. Oturum:** Doç. Dr. Meral Özbek (Yönetici); Konuşmacılar: Feridun Andaç, "Oğuz Atay'ı Yazmak"; Seval Şahin, "Kusurun ve Sıradanlığın Epiği: *Tutanamayanlar*"; Suna Ertuğrul, "Edebiyat ve Kanun İlişkisi". **IV. Oturum:** Panel: "Oğuz Atay Okumak". İbrahim Yıldırım (Yönetici); Konuşmacılar: Ümit Kıvanç, Sadık Yalsızuçanlar, Murat Yalçın, Barış Tut, Elif Şafak, "Oğuz Atay'ın Çocukları".

İkinci gün, **I. Oturum:** Prof. Dr. Sema Uğurcan (Yönetici); Konuşmacılar: Özge Şahin, "Kemiren ve Diriltlen Bir Ses: 'Üçüncü Şey' / 'Bir Mektup'u Okuma Denemesi"; R. Aslıhan Aksoy Sheridan, "Oğuz Atay'da Okurluk Hâlleri"; Arzu Aygün, "Oyunumuzdan Bunalan Homo Ludens: Disconnectus Erectus'u Kuramsal Okuma Denemesi"; Süreyya Elif Aksoy, "Kurmacanın Günlük'te Hazırlanışı". **II. Oturum:** Mahmut Temizyürek (Yönetici); Konuşmacılar: Elif Türker, "...Ve Turgut Özben"; Sibel Irzık, "Ya Eşya Birgün Delirirse: Oğuz Atay'ın Öykülerinde Gündelik Yaşam"; Fatih Özgüven, "Unutulan". Öğle arası: "Oyunlarla Yaşayanlar" (Film gösterimi II. bölüm). Panel: "Oğuz Atay'ı Tanımak"; Selim İleri, Halit Refiğ, Cevat Çapan, Hayati Asilyazıcı. **III. Oturum:** Nurdan Gürbilek (Yönetici); Konuşmacılar: Jale Parla, "Oğuz Atay'ın Yazarları"; Murat Belge, "Oğuz Atay ve Dünya Edebiyatı"; Orhan Koçak, "İroni mi Şaka mı?"; Murathan Mungan, "Murathan Mungan'dan Oğuz Atay'a Mektup".

<hilalay@bilkent.edu.tr>

Kemal Silay ile Söyleşi

Seda Uyanık

Kemal Silay, 1988 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu ve aynı yıl Amerika'da Indiana Üniversitesi'nde Türk Çalışmaları alanında yüksek lisans eğitimine başladı. 1993-1997 yıllarında Washington Üniversitesi Yakın Doğu Dil ve Medeniyetleri Bölümü'nde çalışmalarını sürdüren Silay, daha sonra Indiana Üniversitesi'nde Osmanlı Türkçesi ve Çağdaş Türkçe Çalışmaları Kürsüsü'nün başına getirildi. Silay, akademik hayatı boyunca, İslam Medeniyeti, İslami Cihat, Osmanlı El Yazmaları gibi çok sayıda lisans ve yüksek lisans dersi vermiş; yazar ve editör olarak önemli çalışmalara imza atmıştır. Silay'la Osmanlı ve modern Türk edebiyatı üzerine bir söyleşi gerçekleştirdik.

Sizce Osmanlı edebiyatında, özellikle de nesir alanında yapılan araştırmaların sınırlı olmasının nedenleri nelerdir?

Haklısınız, yerinde bir soru ama ben sorunuzdan “Osmanlı edebiyatı” derken sadece “Osmanlı divan edebiyatı”nı kastetmediğinizi algılamak istiyorum. Yani “Osmanlı Türkiyesi”nde üretilmiş, Arap harfleriyle kompozit edilmiş birkaç yazın geleneği var... Bu gelenekler zaman zaman birbirlerini ziyaret etmeye çalışmış olsalar da, ideolojilerini yansıtabilme kaygısını taşıyorlar ve bu yaklaşımın “oryantalizm”le filan ilgisi yok! Kısa geçmişine rağmen, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ve sosyal bilimlerle insani bilimlere yaptığı önemli yatırımlar sayesinde (Türk Tarih Kurumu'nu, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ni, Türk Dil Kurumu'nu, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ni düşünün) “Osmanlı edebiyatı” denen alanda, nazım ve nesirde, çok önemli bilimsel çalışmalar yapıldığına inanıyorum ben. Türk filolojisinin —bütün eksikliklerine rağmen— çok kısa bir zaman diliminde gerçekleştirdiği önemli bir başarı bu. Eğer sorunuz “Osmanlı divan edebiyatı üzerine yapılmış kuramsal çalışmaların azlığı”na gönderme yapıyorsa, o soruya verilecek yanıt biraz daha farklı olacaktır elbette. Kısaca, bizde edebiyata kuramsal yaklaşımlar ve ürünler başlangıçta Batı dilleri ve edebiyatları bölümlerinde ortaya çıktı. Klasik anlamda eğitim yapan Türkoloji bölümleri daha çok işin teknik kısmıyla ilgilendiler. Kuramsal yaklaşımlara korku ve kuşkuyla bakıldı. Bunda doğruluk payı da vardı elbette. Yüzerce yıllık bir geçmişe sahip, son derece gelişmiş ve kompleks bir Doğu edebiyat geleneğinin bizlere ulaştırmış yazmaları bile henüz doğru dürüst okunamıyordu. Nasıl olur da tepeden inme, Fransız-Amerikan patentli edebiyat teorileriyle bu eserler incelenebilirdi? Bizdeki klasik yaklaşımda teori bütünüyle dışlanmış değildi elbette, ama Ali Nihat Tarlan, Fuad Köprülü, Abdülbaki Gölpınarlı vs. çizgisindeki daha temkinli, filolojik kıstaslardan ödün vermeye çalışan daha Doğulu, daha lokal bir teori... Öte yandan klasik Türkoloji bölümlerinin bu metinlere yaklaşımından hoşnut olmayan akademi dışındaki kimi yazarlar, daha Batılı bir renk getirmeye çalıştılar divan edebiyatı araştırmalarına... Maalesef bunların büyük bir çoğunluğu, bu edebiyatın dilinden ve teknik özelliklerinden yoksun amatörlerdi. Yaptıkları çalışmalar, “divan edebiyatı araştırmaları” gibi son derece ciddi ve önemli bir bilim-

sel alana yarar değil zarar getirmiştir bence... Sadece bu amatörler değildi elbette klasik Türkoloji bölümlerinin yaklaşımlarına alternatif yollar arayanlar. Batı edebiyatı, dilbilimi ve felsefesinin kuramlarını şu ya da bu şekilde çalışmış kimi akademisyenler Osmanlı divan edebiyatına revizyonist bir takım yaklaşımlarla ortaya çıktılar. Çoğu iyi niyetle yapılmış ve yapılmakta olan çalışmalar bunlar...

Toplumların kendi klasiklerini saptama aşamasında devletlerin ve çeşitli otoritelerin bir biçimde bu saptamalara dâhil olması, bu konudaki tartışmaları kanon kavramı çevresine yaklaştırmakta. Kanonların belli bir toplumsal bilinç tasavvurunu somutlaştıran, katılaştıran bir özelliği olduğu göz önüne alındığında Türk edebiyatında kanonun seyrini nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu konuda klasiğin geçmişe, geride kalmışa referans verdiği düşüncesi ile yaratılan ideolojik kaygıların bizi kendi klasiklerimizden vazgeçirip, Batı kültürü

ve değerlerinin alımlanma çabası doğrultusunda, Batı klasiklerine yönelttiği değerlendirmesi yapılabiliyor mu?

Şimdi oturup bu “biz”in kim olduğu konusunda kafa yormamızı gerekiyor önce. “Biz” derken “zorla modernleştirilmiş,” “tepeden inme kültür devrimleri” ve “katı bir milliyetçilik” programıyla Batı klasiklerine yönlendirilmiş pozitivist Türkiye Cumhuriyeti neslini kastediyorsanız biraz haklısınız. Ama sadece biraz. İster istemez bu nesil Osmanlı kültür ürünlerinden yoksun kalmıştır. Ama

ben hiçbir zaman bu yoksun kalma durumunun tek sorumlusu olarak Cumhuriyet devrimlerini görmedim. Bu durumu o kadar anormal olarak da algılamadım. Bence bu çok haksızca bir yorum olur. Cumhuriyet modernleşmesinin tepeden inme diktatörce programlardan daha çok, hemen hemen kesintisiz bir tarihselliğin sonucu olduğuna inanıyorum. Cumhuriyet neslinin Batı klasiklerine yönelmesi ve kendi modern klasiklerini yaratabilme çabaları aslında Osmanlı döneminde başlıyor. Burada sadece Tanzimat'tan, Servet-i Fünun'dan bahsetmiyorum. Elbette Tanzimatçılar, Servet-i Fünuncular olağanüstü yol katettiler Türk edebiyatına modernist boyutlar getirmekte. Cumhuriyet dönemi yazarlarına öncülük ettiler. Ama Osmanlı saray edebiyatı —evet, bu terimde hiçbir sakınca görmüyorum, onu “courtly” anlamında ve oldukça olumlu bir bağlamda kullanıyorum— geleneğinde de kendi kendini içerdiklerinden eleştiren son derece doğal bir hareketlenme vardı zaten. Bu öz eleştirin, yani Osmanlı saray edebiyatı kanonuna yine Osmanlı saray edebiyatçılarından gelen eleştirin en eski örneklerine 15. yüzyılda bile rastlansa da, asıl anti-kanon hareketi 17. yüzyılın sonunda ve özellikle 18. yüzyılda gerçekleşiyor. Yani bunlar Osmanlıların kendisi. Şimdilerde genellikle, “kendi klasiklerinden mahrum bırakılmış”, Marksist-Leninist, Kemalist, modernist vs. programların “zavallı kültürel kurbanları” olarak görülen “biz” değiliz. Bir de 13. yüzyılda kendi yazı dillerini yaratmaya çalışan, kendi özgün lokal edebiyatlarını üretebilme yollarını arayan ve Doğu Türkçesinin bazı özelliklerini koruyan “biz”leri düşünün! Onların “klasikleri” neydi acaba...? Orta Türkçe dönemine ait Uygurca edebî eserlerden ne kadar yararlanmışlardı o “biz”ler?

Ya Eski Türkçe eserlere ne demeli? Çok farklı bir Türkçeyle yazılmış o muhteşem Köktürk klasiğinin bir yeri olabilir miydi Anadolu Türk edebiyatlarının doğumunda? Elbette, Osmanlı dili modern Türkçeye çok daha yakındı ürküten söz dağarcığına karşın... Ama Osmanlı saray edebiyatı geleneğinin Osmanlı saray kültürüyle birlikte geçmişte kalmış olması o kadar da “ideolojik” bir konu değil. Bence asıl ideolojik olan, Atatürk devrimlerini bu “geçmişte kalma”nın en büyük sorumlusu olarak gören argümanlardır. 1980 darbesinin edebiyatı ilgilendiren en önemli sonucu, post-yapısalcı düşüncenin hâkimiyeti ve İslamcı ideolojiyle yakınlaşmasıdır. İslamcı ideolojinin başlangıçtan beri iddia ettiği bir konudur Atatürk devrimlerinin “biz”leri Osmanlı klasiklerinden uzaklaştırıp Batı klasiklerine yönlendirmeye çalıştığı... Hiç de masum olmayan bir argümandır bu. Bence Osmanlı kültürüne, edebiyatına samimi bir aşk göstergesi değil, ideolojik bir kullanmadır. Çok daha kapsamlı, henüz gelişimini tamamlamamış, ama oldukça büyük yol katetmiş Türk İslamcılığının programı dâhilindedir. “Geçmişimiz”, “klasiklerimiz”, “Osmanlı”, “İslam edebiyatı” vs. konularına değinirken “İslam”ı “İslamcılık”tan ayırt etmenin yollarını bulmak zorundayız.

Aksi takdirde, Türk edebiyatı adına yaptığımız çalışmalar, dil ve edebiyat çalışmasından ziyade ideolojik yorumlar olarak geçecektir tarihe.

Son dönemde yürütülen OTEP (Osmanlı Metinlerinin Edisyonu Projesi), OTAP (Osmanlı Metinlerinin Bilgisayar Ortamında Arşivlenmesi) ve OHD (Osmanlı Tarihsel Sözlüğü) projeleri hakkındaki görüşlerinizi alabilir miyiz?

Benim de bir ölçüde içinde bulunduğum, ama asıl Walter G. Andrews öncülüğünde başlatılmış, geçmişte çok eskilere dayanan, son derece iyi niyetlerle tasarlanmış, birbirleriyle organik bağları olan birtakım teknik projeler bunlar. Maalesef henüz birkaç metinle sınırlı ama geleceği olan önemli adımlar. Özellikle Türkiye’de hazırlanmış otoriter edisyon kritikler bu projelere dâhil edilebilirse, bunlar Osmanlı dili ve edebiyatıyla ilgilenen her türlü araştırmacıya yardımcı olacaktır. Özellikle Osmanlı Tarihsel Sözlüğü projesinde doğrudan Türk Dil Kurumu’nu görmek isterim ben. Zaten bu konuda yapılmış klasik diyebileceğimiz *Tarama Sözlüğü* gibi dev eserler var...

Osmanlı-Türk edebiyatından birçok şiir çevirisinin yer aldığı ve sizin, Nabi, Nedim, Sümbülzade Vehbi, Fitnat Hanım, Yahya Kemal Beyatlı, Âşık Ali İzzet Özkan, Nâzım Hikmet, Enver Gökçe, Ataol Behramoğlu, İbrahim Baştuğ gibi şairlerden yaptığımız çevirilerinizin de bulunduğu *An Anthology of Turkish Literature* adlı çalışmayı oluşturma fikri nasıl doğdu?

1993 yılında University of Washington’a “Assistant Professor” olarak atandığımda pek çok derse ilaveten “Turkish Literature in Translation” başlıklı bir Türk edebiyatı dersi de vermem istenmişti. Büyük bir zevkle, heyecanla bu dersi üstlendim elbette; ama ortada ders kitabı olarak kullanabileceğim tek ciltlik ve Türk edebiyatının hemen bütün devirlerini kapsayan İngilizce bir antoloji yoktu. Sağda solda, kimilerine ulaşılabilir, kimilerine ulaşamaz pek çok çeviri vardı. Ama derli toplu bir antoloji yoktu. Bu çevirileri bir araya getirmekle başladı bu macera. Ya sadece Orhan Pamuk ve Yaşar Kemal romanlarını kullanarak “Türk Edebiyatı” öğretecektim Amerikalı öğrencilere ya da oturup kendi kitabımı kendim hazırlama yolunu seçecektim. İkinci yolu

tercih ettim. Elbette Orhan Pamuk da, Yaşar Kemal de çağdaş Türk dili ve edebiyatının dünyadaki yüz akları ama sosyal, politik ve hepsinden daha da önemlisi ekonomik nedenlerden dolayı henüz İngilizceye çevrilmemiş ya da ulaşılması zor pek çok değerli yazarımız bu tip derslerde okutulmuyordu. Kitabımın bu önemli ihtiyacı doldurmaya çalıştığına inanıyorum. Antoloji hazırlamak da, yayımlamak da son derece yorucu ve nankör bir iştir. Genellikle kimseyi memnun edemezsiniz. Ama ben *An Anthology of Turkish Literature*’ın bütün mütevazı, iddiasız yapısına karşın binlerce kişide Türk edebiyatı heyecanı uyandırmış olduğundan eminim. Bu açıdan son derece mutluym, huzurluyum.

Amerika Birleşik Devletleri’ndeki Türkoloji kürsülerinin faaliyetlerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Öncelikle bu “kürsü” terimine değinmemiz gerekiyor. İngilizcedeki “chair” kelimesi Türkçeye “kürsü” olarak çevriliyor. Yani “Turkish chair,” “Türk kürsüsü” olarak karşılık buluyor Türkçede, “chair professor” da “kürsü başkanı” oluveriyor. Tabii ki bu son derece yanlış bir algılamaya da sebep oluyor. Türkiye’deki “Türkoloji kürsüleri”nde pek çok öğretim üyesi

vardır. Neredeyse her yüzyıla birkaç kadro düşer. Bizim dönem çok şanslıydı mesela. Dil-Tarih’teki hocalarımı hiç unutmadım, unutamadım. Minnettarım. Mustafa Canpolat, Cem Dilçin, Hasibe Mazıoğlu, İsmail Ünver, İsmail Parlatur, Hasan Özdemir, Hamza Zülfikar, Kayahan Erimer, Olcay Öner toy ve o zamanlar genç bir asistan olan Abdülkadir Güner —kelimenin tam anlamıyla, bir divan edebiyatı dâhisi—. Şimdi dönelim bizim Amerika’daki “kürsü”lere... Bunlardan tahminim beş tane var. Hepsisi de büyük, önemli üniversitelerde.

Ben burada sadece kendi “kürsü”mün etkinliklerinden bahsedebilirim. Diğer “kürsü” sahiplerinin etkinlikleri konusunda doğrudan kendilerine sormanızı öneririm. Başkanlığını yaptığım kürsüde lisans ve lisansüstü dersler, Amerika ve dünyanın pek çok yerinde konferanslar verdim. Kendi bilimsel araştırma ve yayınlam dışında, 1997 yılından beri, çoğunu tek başıma planladığım etkinlikler gerçekleştirdim.*

Son olarak gelecekteki projelerinizden biraz bahsedebilir misiniz?

Öncelikle Fazıl-ı Enderuni’nin *Hubanname*’sinin analizini yaptığım kitabımı bitirmek istiyorum. Aşağı yukarı aynı zamanda bitecek başka bir çalışma da Vefailik tarikatının temel kaynaklarından biri olan *Menakıb-ı Tacu’l-’arifin* yazması üzerine yaptığım kodikolojik bir çalışma. Bunu Türkçe yayımlamak istiyorum. Aynı zamanda tarihsel folklor çalışmalarına da katkısı olacak diye umut ediyorum. Türk edebiyatında ve kültür tarihinde gaza ve cihat kavramlarını inceleyen başka bir kitap projesi de devam ediyor. Ve bir gün mutlaka bitirmek istediğim “Osmanlıdan Sonra Osmanlı Edebiyatı” kitap projesi geçmişin günümüzdeki ideolojik okumalarını irdeliyor.

* Kemal Sılay’ın yayınları ve düzenlediği etkinlikler için bkz: <<http://mypage.iu.edu/~ksilay/biography.html>>.

<sedak@bilkent.edu.tr>

Ne Sihirdir Ne Keramet, El Çabukluğu Marifet!

Barış Karacasu

TÜYAP İstanbul Kitap Fuarı bu yıl 26. kez okurla buluştu. 27 Ekim günü başlayıp 4 Kasım'da sona eren fuarın bu yılki onur yazarı, bir süre Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü'nde Osmanlı ve Türk kültürü ile ilgili dersler veren Metin And oldu. Kültür ve tiyatro tarihçisi, biriktirici, eleştirmen, illüzyonist, gezgin, hoca, yazar, yayıncı gibi pek çok sığfata sahip olduğu düşünülürken onun için neden "dokuz kollu bir oyunbaz" denildiği anlaşılabilir. Öyle ki yapıp ettiklerinin, yayınlarının tam bir dökümü bile bir kitap ediyor. Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi'nde *Metin And Bibliyografyası* başlıklı bir kitap var. Sabri Koz'un yaptığı son sayıma göre Metin And, 54 kitap, 1500'ün üzerinde bilimsel inceleme, tanıtma, eleştiri yazısı ve ansiklopedi maddesi kaleme aldı. Bunca işi bir yaşama sığdırmak gerçekten de ya sihir olmalı ya el çabukluğu.

And, onur yazarı seçildiği için biraz şaşkın ve mutlu olmanın yanı sıra galiba her şeyin ötesinde, gerçekten onur duyuyor, belki de fazlasını. Fuarda onur yazarı olması nedeniyle yaptığı konuşmada da konu hakkındaki düşüncelerini şöyle anlatıyor: "Bu benim için onurdan öteye bir nevi taç giydirme. Gerçekte böyle bir taç yok tabii ama ben başımda böyle bir taç hissediyorum..."

Metin And bu yıl seksen yaşında; ilk kitabı *Gönlü Yüce Türk: Yüzyıllar Boyunca Bale Eserlerinde Türkler*'in yayımlanmasının da üzerinden elli yıl geçti. Aslında onun için bu yıl, TÜYAP Kitap Fuarı'nda onur yazarı seçilmek, düzenlenen etkinliklerin son halkası olmuştur: "Seksen yaşına bastığım için İstanbul'da iki sürpriz hazırladılar bana. Bir tanesi Truva Kültür Derneği'nin Başkanı Ali İlhan Gülek'in düzenlediği gece, ikincisi ise Sabri Koz'un hazırladığı kitap. Koz, 474 sayfalık bir kitap hazırladı benim için tek başına; adı *Metin And'a Armağan*. Ama TÜYAP Kitap Fuarı'nın onur yazarı olmak benim için sürprizlerin en büyüğüydü".

Sabri Koz, "armağan kitap"ın yanı sıra 269 sayfalık bir kitap da TÜYAP için hazırladı: *Dokuz Kollu Oyunbaz*. Kitap, altı bölümden oluşuyor. Gerçi içeriği bakımından Sabri Koz'un deyişle, "tam bir profil" olmayabilir. Yine de belli bir temsil gücü olduğu aşikâr. İlk bölümde biraz dağınık olmakla birlikte uzun ve ayrıntılı olarak Metin And'ın yaşamı anlatılıyor. İkinci bölümde And'ın gezi yazıları var. Üçüncü bölüm edebiyat, dördüncü bölüm gösteri sanatları yazılarından oluşuyor. Beşinci bölüm ise dostlarının kaleminden Metin And'a ayrılmış. Son bölümde de kitaplarının kısa tanıtımları yer alıyor. Özetle, *Dokuz Kollu Oyunbaz*, "Büyük Metin And" anlatısına giriş sayılabilecek bir kitap olarak nitelendirilebilir.

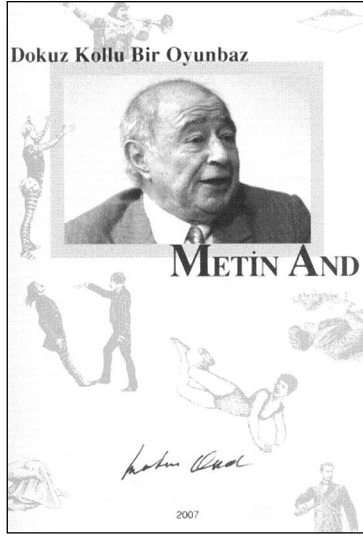
Metin And, şimdilerde adını kendisinin koyduğu ve sahada çalışanların da benimsediği "Çarşı Ressamları" ile, özel ilgi-lerinden olan "Sihirbazlar"ı yayıma hazırlıyor. Biz de bekliyoruz.

Bu eserlerin de yakın gelecekte kültür tarihimizin başka boşluklarını dolduracağına kuşku yok! Peki bunca üretkenliğinin arasında And'ın hiç mi eksik bıraktığı taraf yok? Var elbette; Sabri Koz'un da dediği gibi çırakları yok, kalfaları yok, ardılları yok... And'ın bu çok yönlülüğü, üretkenliği yaşam hikâyesinde ve özellikle de birçok konuda ortaya koyduğu eserlerde kendini göstermektedir.

17 Haziran 1927'de İstanbul'da doğan yazar, Galatasaray Lisesi'ni (1946), ardından da İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni (1950) bitirmiştir. Bir süre İngiltere ve Almanya'da bulunan Metin And, Londra yıllarından sonra bale, opera ve tiyatro eğitimi için Rockefeller Vakfı bursuyla New York'a gitmiştir. Döndükten sonra kısa bir süre Kavaklıdere Şarapları'nda yöneticilik de yapan And, yazı yaşamına edebiyat, opera ve bale eleştirmenliği ile başlamıştır. And, *Pazar Postası*, *Ulus*, *Forum* gibi süreli yayınlarda yazmış; *Forum* dergisini ve yayınlarını yönetmiştir. Ayrıca *Ulus* gazetesinde 15 yıl boyunca tiyatro eleştirmenliği yapmış, radyo programları hazırlamış, belgesel senaryoları yazmıştır. Kuruluşundan itibaren Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tiyatro Bölümü'nde otuz yılı aşkın bir süre öğretim üyesi olarak çalışmış olan And, karşılaştırmalı tiyatro araştırmalarının öncülerinden biri olmuştur. 1994 yılında emekli olduktan sonra

Boğaziçi Üniversitesi ve Bilkent Üniversitesi'nde üçer yıl kültür tarihi ve Türk tiyatrosu konularında dersler vermiş, ulusal ve uluslararası düzeyde pek çok ödül ve nişan almıştır. Metin And'ın başlıca yapıtları ise şöyledir: *Gönlü Yüce Türk: Yüzyıllar Boyunca Bale Eserlerinde Türkler* (1958), *Kırk Gün-Kırk Gece: Eski Donanma ve Şenliklerde Seyirlik Oyunlar* (1959), *Dionisos ve Anadolu Köylüsü* (1962), *Bizans Tiyatrosu* (1962), *Türk Köylü Oyunları* (1964), *Geleneksel Türk Tiyatrosu: Kukla-Karagöz-Ortaoyunu* (1969), *Meşrutiyet Döneminde Türk Tiyatrosu (1908-1923)* (1971), *Tanzimat ve İstibdat Döneminde Türk Tiyatrosu (1839-1908)* (1972), *Oyun ve Bugün: Türk Kültüründe Oyun Kavramı* (1974, genişletilmiş 2003), *Osmanlı Tiyatrosu: Kuruluşu-Gelişimi-Katkısı* (1976), *Dünyada ve Bizde Gölge Oyunu* (1977), *Osmanlı Şenliklerinde Türk Sanatları* (1982), *Cumhuriyet Dönemi Türk Tiyatrosu*

Metin And'ın Çalışma Odası

(1983), *Geleneksel Türk Tiyatrosu: Köylü ve Halk Tiyatrosu Gelenekleri* (1985), *16. Yüzyılda İstanbul: Kent, Saray, Günlük Yaşam* (1994), *Minyatürlerle Osmanlı İslâm Mitolojyası* (1998, 2007), *40 Gün 40 Gece: Osmanlı Düşünleri-Şenlikleri-Geçit Alayları* (2000), *Ritüelden Drama: Kerbelâ-Muharrem-Ta'ziye* (2002), *Osmanlı Tasvir Sanatları 1: Minyatür* (2002).

<bariskaracasu@yahoo.com>

Franklin D. Lewis Bilkent'teydi

Uygar Aydemir

Orta Doğu çalışmaları alanında Britanya-Kuveyt Dostluk Cemiyeti Ödülü'yle başarısını kanıtlamış (şu anda Türkçeye çevrilmekte olan) *Rumi: Past and Present, East and West* kitabının yazarı Franklin D. Lewis, 14 Aralık 2007 Cuma günü Bilkent Üniversitesi'nde bir konuşma yaptı.

Şikago Üniversitesi Yakın Doğu Diller ve Medeniyetler Bölümü öğretim üyesi olan Lewis'in yayınlanmış diğer eserleri arasında İran edebiyatından İngilizceye yaptığı çevirileri kapsayan *The Colossal Elephant and His Spiritual Feats ve Rumi: Swallowing the Sun* bulunmaktadır. Ayrıca, American Institute of Iranian Studies'in başkanı olan ve *International Journal of Middle East Studies, International Journal of Iranian Studies* ile *Persica* dergilerinin editörlüğünü yapan Lewis'in, *The Necklace of the Pleiades* isiminde İran edebiyatı hakkında derlediği makalelerden oluşan bir kitabı bulunmaktadır.

Talat S. Halman'ın Lewis hakkındaki tanıtıcı konuşmasıyla başlayan konferansa Bilkent Üniversitesi'nin çeşitli bölümlerinden öğretim üyeleri ve öğrenciler katıldı. Konuşmasına Ankara'ya ilk kez gelmesine karşın yabancılık çekmediğini söyleyerek başlayan Lewis, gördüğü sıcak karşılamanın yanı sıra Talat S. Halman, Mehmet Kalpaklı ve Halil İnalçık gibi kendi alanının en önemli isimleriyle buluşmasının da bunda payı olduğunu belirtti.

Lewis'in İngilizce yaptığı konuşmanın başlığı "The Pious Queen and a Persian in a Pear Tree" ("Dindar Kraliçe ve Armut Ağacı'nda Bir İranlı") idi. Konuşmasının başında, asıl konuya geçmeden *Kelile ve Dimne* gibi Batı'yı etkilemiş olan Doğu edebiyatına ait diğer öykülerden örnekler veren Lewis, edebiyatlar arası etkileşimin her zaman açık referanslarla gerçekleşmediğini, bazen de özellikle Orta Çağ'da dolaylı yollardan İslam coğrafyası öykülerinin Avrupa edebiyatına girmiş olduğunu belirtti. Lewis'in kendi çalışması da böyle bir izin peşinden giderek Geoffrey Chaucer'in *Canterbury Tales* (Canterbury Hikâyeleri) ve Giovanni Boccaccio'nun *Decameron* kitaplarındaki öykülerin İranlı şair Feridüddin Attar'ın, Mevlana Celaleddin Rumi'nin ve Arap şairi İbnü'l Cevzi'nin eserlerinde daha eski biçimlerinin olduğunu göstermekteydi. Lewis konuşmasının önemli bir kısmını bu tip öykülerden seçtiği iki örneği ayrıntısıyla anlatmaya ve Orta Çağ'ın bu önemli edebiyatçıları arasındaki paralellikleri göstermeye ayırdı. Bu öykülerden ilkinde, birbirlerine sadakat yemini etmiş bir çiftin bu yemine sadık kalmayışları alegorik ve eğlenceli bir olay çerçevesinde anlatılıyordu. Konuşmaya adını da vermiş olan bu öyküde canı armut yemek isteyen kadın, armut ağacına çıkınca aşağıda eşinin sevgilisiyle beraber olduğunu görüyordu. Bunun üzerine kadın hemen aşağıya inip kocasına çıkışınca kocası olanları inkâr ederek bu kez kendisinin ağaca çıkmak istediğini belirtiyordu. Erkek ağaca çıkınca, az önce olanlar yeniden yaşanıyor, bu kez karısı sevgilisini çağırıyor; bunu gören erkek karısına endişe etmemesi gerektiğini, sorunun armut ağacından kaynaklandığını, ağacın aşağıdakileri çift gösterdiğini söylüyordu.

Lewis bu öykünün varyantlarındaki farkların Chaucer'da kadının, kocasının sırtına tırmanarak yukarıya çıkmasından, İbnü'l-Cevzi'de armut ağacı yerine erik ağacı bulunmasından,

Attar'da ise aldatmanın karşı cinsler arasında değil eşcinsel ilişki yoluyla gerçekleşmesinden ibaret olduğunu belirtti.

Amerikalı araştırmacı, bu hikâyenin yanı sıra, adı geçen yazarlar arasındaki diğer bir ortak öykünün Hristiyan-Müslüman evliliği üzerine kurulduğuna dikkat çekti.

Hristiyan prenses ile Müslüman bir emir arasında gerçekleşecek olan düğünü kız tarafının ailesinin basması ve erkek tarafını katletmesiyle gelişen olaylar, prensesin yabancı bir kralın toprağına iltica etmesiyle devam ediyordu. Attar'ın *İlahi-name*'sinde yer alan öyküde Ömer İbn Numan ile evlenmek isteyen Bizans prensesinin iffet ve erdemin cisimleşmiş hâli olarak gösterilmesinin tasavvuf edebiyatı geleneğinde sık rastlanılmayan bir şey olduğunu söyleyen Lewis, diğer eserlerde çoğunlukla kadının Allah yolunda gitmek isteyen insanı bundan alıkoyan şeyleri sembolize etmek için kullanıldığına değindi. Lewis ayrıca bu öykünün Chaucer'daki varyantının, Haçlı Seferleri'nden bir asır sonra yazılmış olduğunu vurgulayarak öykünün arka planının ve iletisinin bu çatışma tarafından belirlendiğini ifade etti.

Aynı şekilde bu etkileşimlerin izinin Budist ve Müslüman kültürler arasında da bulunabileceğini belirten Lewis, örnek olarak fil ile körler öyküsünü gösterdi. Bilinen öyküde insanların hakikati hiçbir zaman tam olarak kavrayamayacaklarına işaret etmek için bir filin farklı organlarını yoklayan körlerden kimisi onu yelpazeye, kimisi hortuma, kimisi bir başka şeye benzetiyordu. Lewis, bu öykünün benzer şekilde Mevlana'nın kitabında da yer almasına karşın, Mevlana'nın bunu İran coğrafyasından kalma bir kıssa sanma ihtimalinin, bir Budist öyküsü olduğunu bilme ihtimalinden yüksek olduğunu söyledi. Aynı şekilde Chaucer'ın da, kitabına koyduğu öyküleri Müslüman sufilerden değil de, kendisinin öncülleri olan İtalyan öykü yazarlarından almış olma ihtimalinin daha yüksek olduğunu savundu.

Franklin D. Lewis konuşmasının sonunda, bu öykülerin Hristiyan ve İslam dünyasında çok eskiden beri süregelen etkileşimleri gösterdiğini söyleyerek, bu etkileşimlerin sadece bilinen ve görünen yüzeylerde değil, çok daha örtük ve karmaşık şekillerde ortaya çıktığını belirtti. İspanyol Müslümanların yazdığı şiirlerde Arapçayı ve İspanyolcayı aynı anda kullanmalarının bu etkileşimde kolaylaştırıcı etkenlerden biri olduğunu söyledi. Bunun yanı sıra Mevlana'nın eserlerinde Farsça ve Arapça ile beraber, çok az da olsa Yunanca ve Türkçe de bulunduğu dikkati çekti. Ayrıca kadim İran kültürüne Büyük İskender ile girmiş olan Helen etkisinin, Roma dönemi Hristiyan dünyasında bu öykülerin geri alınmasında katalizör etkisi yaptığını savundu. Böylelikle Franklin D. Lewis'in yetkin sunumuyla Mevlana Celaleddin Rumi, diğer sufiler ve Orta Çağ yazarlarıyla beraber, kendi felsefesine uygun bir şekilde kültürlerarası etkileşim bağlamında Bilkent Üniversitesi'nde anılmış oldu.

<uygara@bilkent.edu.tr>

Kürt Şiiri Antolojisi

Derya Tüzin

Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü doktora öğrencilerinden Selim Temo'nun 2007 yılının Eylül ayında Agora Kitaplığı tarafından yayımlanan iki ciltlik *Kürt Şiiri Antolojisi*, "sadece yok sayılanı değil, aynı zamanda yok sanılanı da gözler önüne ser[mekte]" (Ixiv)

ve "Türkiye Cumhuriyeti tarihinde Türkçede yayımlanmış ilk Kürt şiiri antolojisi" olma özelliği taşımaktadır. Uzun bir uğraş ve emeğin ürünü olan seçkinin "Kürtçe Şiirin Yaşantısı" başlıklı ön sözünü kaleme alan Prof. Talat S. Halman, antolojinin "Kürt şiirinin, hem çevresindeki edebiyatlarla etkileşim içinde kalarak hem de kendi değerlerini koruyarak gelişim seyrini" örneklemesine dikkat çeker. Selim Temo, Kürt şairlerin Türk şiiri ile de etkileşim içinde olduklarını belirtir ve "Osmanlı döneminde Tevfik Fikret'i, Cumhuriyet döneminde ise Nâzım Hikmet'i tanıdıkları[nı]" (Ix) ifade ederek, bu iki şairin şiirlerinden Kürtçeye çeviriler yapıldığı üzerinde durur. Türk ve Kürt edebî geleneğinin birbirleriyle yakın ilişki içinde olduklarını öne çıkaran bu değerlendirme, iki geleneğin etkileşiminin açılması bakımından antolojinin taşıdığı öneme işaret eder. Aynı coğrafyada yaşayan iki dilin kültür ve edebiyatlarının etkileşim içinde olması kaçınılmazken, ilk kez bu derece kapsamlı bir çalışmada bir araya gelmeleri, gelişim ve etkileşimin evrilme sürecini takip etme olanağı da sağlar.

Selim Temo'nun, Kürtçenin beş farklı lehçesinde (Goranî, Kirmanckî, Kurmancî, Lorî ve Soranî) ürünler vermiş 293 şair ve "eksikler listesi"ne dâhil ettiği 487 isimle, bugüne kadar hazırlanmış en hacimli antolojiyi meydana getirmesi, Kürtlere yöneltilen yazılı kültürü, edebî geleneği olmadığı yönündeki eleştirilerin temelsizliğine de işaret etmektedir.

İki ciltten oluşan antolojide 293 şairin 520 şiiri, Temo'nun Türkçe çevirileriyle birlikte yer almaktadır. Bu nedenle *Kürt Şiiri Antolojisi*, Kürt edebiyatını tanımak isteyen ve Kürtçe bilmeyen okurlar için olduğu kadar, Kürtçe bilen okuyucular için karşılaştırma olanağı sağlaması bakımından da son derece önemli bir konuma sahiptir. Temo'nun antolojide 8. yüzyıldan başlayarak günümüze kadar gelen süreci kapsayan dönemdeki şiirlere yer vermiş olması, Kürt şiir geleneğinin bir bütün olarak tanınmasına olanak sağlar. Bununla birlikte antolojinin ikinci cildinin sonunda şairlerin yaşam öykülerinin bulunması, bu alandaki bilgi eksikliğinin giderilmesi açısından dikkate değerdir.

Geniş bir coğrafyaya yayılan ve farklı lehçeleri olan Kürtçe şiirin bir seçkisini oluşturmanın zorluğunu antolojideki giriş yazısında dile getiren Selim Temo, sunulan şairleri belirlemedeki kriterlerinin "edebîlik" ve "tarihîlik" (xxxiii) olduğunu vurgulamaktadır. Temo, hazırladığı antolojide Kürtlerin sosyal gerçekliğine eğilerek şiiri bu uğurda araçlaştıran şiirlerin değil, edebî yoğunluk barındıran ürünlerin yer aldığını ifade etmektedir.

Dolayısıyla *Kürt Şiiri Antolojisi*, sadece Kürt şiirinden örnekler gösteren bir seçki olmanın ötesinde, edebiyat alanında son derece önemli açılımlar sağlayabilecek temel bir başvuru kaynağı niteliği de taşımaktadır.

Selim Temo. *Kürt Şiiri Antolojisi*. İstanbul: Agora Kitaplığı, Eylül 2007. 2 Cilt.

<dtuzin@bilkent.edu.tr>

Yük Taşımıyoruz Sevgi Taşıyoruz

Ruken Alp

Halkbilimi alanındaki değerli çalışmalarıyla Türk edebiyatına önemli katkıları bulunan İlhan Başgöz'ün, Van'daki bir minibüsün üzerinde bulunan bir yazıdan hareketle *Yük Taşımıyoruz Sevgi Taşıyoruz* (9) başlıklı taşıt yazılarını incelediği ve Akademi Konferansları

kapsamında sunduğu bildiri, Türkiye Bilimler Akademisi tarafından yayımlandı. Başgöz bu çalışmasında Gürkal Aylan'ın, *Ömür Biter Yol Bitmez* adlı kitabındaki taşıt yazılarını; yaratıcıları, verdikleri mesajlar, simgeledikleri sosyal kişilikler ve bu yazıların popüler kültürle ilgileri gibi çeşitli bağlamlarda inceliyor.

Başgöz, incelemesinde folklorun "bir metin olarak değil, bir iletişim, bir gösterim, bir sosyal olay olarak anlaşılması" düşüncesini temel alarak, "Dan Ben-Amos, Richard Bauman, Robert George, Alan Lomax, Dell Hymes gibi folklor ve etnomüzikoloji araştırmacıları[nın] folkloru bir iletişim aracı olarak gördükleri" teoriye "küçük bir katkıda" (12) bulunduğunu ifade ediyor. "1950'lerden başlayarak gittikçe artan sayıda kamyonun, dolmuşun, taksinin, minibüsün hatta at arabasının üzerinde [görülen yazıları] bir iletişim aracı olarak" (12) değerlendiren Başgöz, bu yazıların oluşumunda etkili olan kültürel ve sosyal koşulları irdeliyor.

Taşıt yazılarının üretildiği kaynakları sorgulayan Başgöz, bu yazıların sadece araç sahiplerine ait olmadığını, gazeteleri, dergileri izleyip, günün modasına ve şoförlerin isteklerine göre taşıt yazısı üreten bir kesimin bulunduğunu ifade ederek, kolektif bir emeğin ürünü olmalarına dikkat çekiyor. Bu noktada taşıt sahipleriyle konuşamamış olmasının yarattığı sıkıntıya da değinen Başgöz, "yayımlanan malzemeye bakarak" (28) genellemeler yaptığını belirtiyor.

Taşıt yazılarındaki aşk ve sevginin alımlanışından da söz eden Başgöz, divan ve âşık edebiyatındaki sevgiliye benzemeyen, âşıkların yüreğine "âlem-i manâda" (15) düşmeyen "sevgili"lerin varlığına işaret ediyor. "Âşkın sevginin kapısında kul olduğu" aşk anlayışını "efendilik ve kulluk" (16) ilişkisi odağında yorumlayan Başgöz, taşıt yazılarında bu anlayışla karşılaşmadığını ortaya koyarak, "taşıt yazılarının en baskın nakış[nın] sevgiyi bütün karmaşıklığı, zor anlaşılabilirliği, olumlu ya da olumsuz yanları ile insanın gerçek bir duygusu, sevgiliyi de gerçek bir insan olarak görmesini" (18) temsil ettiğini ifade ediyor. Bu yeni sevgi anlatımında öne çıkan temel özelliğin, "sevenle sevilenin eşit iki insan olarak görülmesi"nden (19) kaynaklandığını vurgulayan Başgöz'ün bu değerlendirmesi, "Sensiz de yaşanır belalım / Neşen bilir bana tav olan çok" (19) şeklindeki taşıt yazılarında belirginleşiyor.

Başgöz, *Yük Taşımıyoruz Sevgi Taşıyoruz*'la "[k]entleşme süreci içinde evrilen, kültürünü bu evrim içinde geliştiren" (31) ve "köyden gelerek kent yaşamına uyum sağlama çabası veren" (32) sürücülerin paylaştıkları ortak kültür öğelerini açığa çıkararak halkbilimine önemli bir katkı sunuyor; ayrıca ekonomik, sosyolojik ve bireysel çözümlemeleri kapsayan zengin içeriğiyle bu alanda disiplinlerarası çalışmaların yapılması gerekliliğine işaret ediyor.

İlhan Başgöz. *Yük Taşımıyoruz Sevgi Taşıyoruz*. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, 2007.

<rukenalp@bilkent.edu.tr>

Folklorun Sahtesi: Fakelore Aslı Uçar

Richard M. Dorson, 1950 yılında “fakelore” (uydurma folklor) terimini icat ederek halkbilimi alanında uzun yıllar devam edecek olan uluslararası bir tartışma başlatmıştır. Selcan Gürçayır tarafından hazırlanan ve 2007 yılında yayımlanan *Folklorun Sahtesi: Fakelore*, halkbilimi çalışmalarında yaklaşık 60 yıldır süregelen “fakelore” tartışmasını Türkiye’deki halkbilimcilere ve kültür araştırmacılarına tanıtmaya açısından öncü bir kaynak niteliği taşımaktadır. Kitapta terimin yaratıcısı Richard M. Dorson’dan başlayarak Marshall W. Fishwick, William S. Fox, Barbara Kirshenblatt-Gimblett, Alan Dundes, Ronald L. Baker, Eliot A. Singer, Alexander A. Panchenko, Ermis Lafazanovski ve Ulrika Wolf Knutz’un makalelerinin çevirileri kronolojik bir sırada verilmiştir.

Fakelore, özgün folklor olduğu iddiasıyla uydurma veya sahte yapıtların sunulmasıdır. *Folklorun Sahtesi: Fakelore*, farklı ülkelerden bilim insanlarının uydurma folklorla ilişkin çeşitli görüşlerini içerir. Richard M. Dorson, fakelore üretenleri sert bir şekilde eleştirirken, Ermis Lafazanovski üretilmiş folkloru halk sevgisi olarak niteler ve yerel kitle kültürünün kurtuluşu olarak değerlendirir. Marshall W. Fishwick; John Magarac, Pecos Bill ve John Henry gibi Amerikan halk kahramanlarının, Paul Bunyan gibi sözlü gelenekte yaşamayan uydurma kahramanlar olduğunu ileri sürer. Barbara Kirshenblatt-Gimblett, fakelore ve folklor arasında yaratılan ikiliğe karşı çıkararak Dorson’un küçümsediği fakelore alanını “uygulamalı halkbilimi” adı altında yeniden tanımlar. Alan Dundes ise yazısında Ossian şiirlerini, Finlilerin Kalevala destanını ve Grimm Kardeşlerin Alman masallarını uydurma folklor alanına dâhil ederek folklor ve fakelore tarihinin ne kadar iç içe geçmiş olduğunu gösterir. William S. Fox ve Alexander A. Panchenko uydurma folklor üretiminin siyasi-ideolojik boyutunu vurgularken, Eliot A. Singer ekonomik yönüne dikkat çekmektedir. Singer’a göre Amerikan eğitim sisteminde yer alan masal ve hikâye kitapları sözlü kültür ürünü değildir ve bu kitaplar; yazarlar, yayıncılar ve reklamcılar tarafından ekonomik kazanç elde etmek için yaratılmıştır. Folklorla gelenek kavramını ele alan yazısında Ronald L. Baker, Hobsbawm’ın “icat edilmiş gelenek” kavramını da irdeler. Kitapta yer alan son makalede, Ulrika Wolf-Knutz, fakelore terimi yerine “folklorizm”i benimseyerek folklorizmin millî kimlik oluşturma sürecindeki rolünü vurgular. Uydurma folklor kavramını bütün yönleriyle ele alan makaleleri Türkiye’deki bilim insanlarına sunan *Fakelore: Folklorun Sahtesi*, uydurma folklorun Amerikan halk hikâyelerinden Sovyet kültürüne, Finlilerin Kalevala destanından Alman masallarına kadar uzanan yaygın bir kültürel pratik olduğunu da ortaya koymaktadır. Öcal Oğuz’un “Ön söz”de belirttiği üzere “fakelore kavramının Türk mitolojisi, destanları, şiiri veya fıkraları üzerinde ne gibi sonuçlar doğurduğunu bugün için bilmekten uzağımız” (6). Uluslararası düzeyde geniş bir kavramsal terminolojiyle gerçekleştirilen fakelore tartışmalarını Türkiye’de ilk kez gündeme getiren kitabın Türkçe folklor ürünleriyle yapılacak benzer çalışmalara ışık tutması dileğiyle.

Selcan Gürçayır, Haz. *Folklorun Sahtesi: Fakelore*. Ankara: Geleneksel Yayınları, 2007.

<asliu@bilkent.edu.tr>

Türk Edebiyatı Üzerine Ufuk Açıcı Bir Yapıt: *Rapture and Revolution* Neslihan Demirkol

Bugüne kadar yayımlanmış yetmişten fazla kitabı bulunan Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü başkanı Prof. Talat S. Halman’ın son kitabı *Rapture and Revolution*, Syracuse University Press yayımlarından çıktı.

Editörlüğünü Jayne L. Warner’in üstlendiği kitap, Türk edebî geleneğinin gelişimini takip eden makale ve denemelerden oluşuyor. Sırasıyla “Myths and Monoliths”, “Critics, Dramatics, Poetics” ve “Mystics and Modern Masters” başlıklı üç alt bölüme ayrılan kitapta Halman, Türk edebiyatını erken dönemlerinden günümüze kapsayıcı bir eleştirel bakışla irdeliyor.

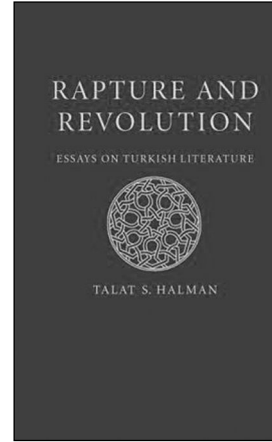
“Myths and Monoliths” başlıklı ilk bölüm, altıncı yüzyıldan Cumhuriyet dönemine, Osmanlı İmparatorluğu’ndan Avrupalılaştırma sürecine Türk edebiyatının değişim ve gelişim aşamalarına ışık tutuyor. Makaleler, Türk kültüründe yaşanan gelişimin edebiyat alanındaki yansımalarını da görünür kılmakta.

Kitabın ikinci bölümünde “Critics, Dramatics, Poetics” daha ziyade iki edebî tür üzerinde yoğunlaşıyor: Şiir ve tiyatro. Karagöz ve orta oyunundan çağdaş batı tiyatrosuna kadar bu sanat

dalının Anadolu coğrafyasındaki gelişim çizgisi ortaya konuluyor. Şiir alanındaki yazılarda ise türün propaganda işlevine değiniliyor. Bunlara ek olarak halk edebiyatının Türk edebî geleneği içinde oynadığı rol, bu bölümde yer alan yazılarda vurgulanıyor.

Kitabın son bölümü olan “Mystics and Modern Masters”da yer alan makalelerin konusunu Türk edebiyatının önemli isimleri oluşturuyor. Osmanlı edebiyatı alanında Mevlana Celaleddin Rumi, Yunus Emre ve Kanuni Sultan Süleyman bu bölümde anılanlardan. Mevlana mistik felsefe ve Türkiye bağlamında ele alınırken, Yunus Emre şiiri hümanizma kavramı ışığında irdeleniyor. Adını tarih kitaplarında Osmanlı İmparatorluğu’nun önemli padişahlarından biri olarak görmeye alıştığımız Kanuni Sultan Süleyman’ın şair kimliği ve edebiyat ile olan ilişkisi üzerinde duruluyor. Nâzım Hikmet, Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday ve Oktay Rifat gibi modern dönem Türk şiirinin önemli isimlerine de bu bölümde yer verilmiş. Kitabın ve bölümün son makalesi ise Türk öykücülüğünün önemli ismi Sait Faik Abasıyanık’a ayrılmış.

İster tek tek, ister bir bütün olarak okunsun; *Rapture and Revolution*’da yer alan makaleler Batılı okurlara hem çağdaş, hem geleneksel Türk edebiyatı ve kültürünün zengin birikimi ile son derece kapsamlı bir tanışma fırsatı sunmaktadır. Akademisyenler açısından Türk edebiyatı ve kültürü üzerine yapılabilecek dersler için paha biçilmez bir kaynak, akademi öğrencileri için zihin açıcı bir rehber niteliğindedir.

<ndemir@bilkent.edu.tr>